

IETEIKUMI

KOMISIJAS IETEIKUMS

(2012. gada 17. jūlijs)

par piekļuvi zinātniskajai informācijai un tās saglabāšanu

(2012/417/ES)

EIROPAS KOMISIJA,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 292. pantu,

tā kā:

- (1) Komisijas paziņojumā “Eiropa 2020”⁽¹⁾ kā prioritāte ir izvirzīta uz zināšanām un inovāciju balstīta ekonomikas attīstība.
- (2) Stratēģijā “Eiropa 2020” noteiktie mērķi ir sīkāk izklāstīti pamatiniciatīvās “Digitālā programma Eiropai”⁽²⁾ un “Inovācijas savienība”⁽³⁾. Starp darbībām, kas īstenojamas saskaņā ar digitalizācijas programmu, publiskiem līdzekļiem finansētas pētniecības rezultāti būtu plaši jāizplata atklāti pieejamās zinātnisko datu un rakstu publikācijās. Iniciatīva “Inovācijas savienība” aicina veidot Eiropas Pētniecības telpas (EPT) sistēmu, kas palīdzētu novērst šķēršļus mobilitātei un pārrobežu sadarbībai. Tajā noteikts, ka būtu jāveicina atklāta piekļuve publiskiem līdzekļiem finansētas pētniecības publikācijām un rezultātiem un ka piekļuve publikācijām būtu jāpadara par vispārēju principu saistībā ar projektiem, kas finansēti no ES pētniecības pamatprogrammām.
- (3) Komisija 2007. gada 14. februārī pieņēma Paziņojumu par zinātnisko informāciju digitālajā laikmetā: piekļuve, izplatīšana un saglabāšana⁽⁴⁾, kuram pievienots Komisijas dienestu darba dokuments. Tajā sniegts pārskats par

situāciju Eiropā attiecībā uz zinātnisko izdevējdarbību un pētniecības rezultātu saglabāšanu, izvērtējot ar to saistītos organizatoriskos, juridiskos, tehniskos un finanšu jautājumus.

- (4) Paziņojumam 2007. gada novembrī sekoja Padomes secinājumi par zinātnisko informāciju digitālajā laikmetā: piekļuve, izplatīšana un saglabāšana. Secinājumos Komisija tika aicināta eksperimentāli izmēģināt atklātu piekļuvi no ES pētniecības pamatprogrammu līdzekļiem finansēto projektu zinātniskajām publikācijām, un tajos bija iekļauts dalībvalstīm īstenojamo darbību kopums. Dažās jomās, kas bija aplūkotas secinājumos, ir gūti panākumi, taču ne visi mērķi ir sasniegti, un dažādās dalībvalstīs ir gūti atšķirīgi panākumi. Ir nepieciešama ES rīcība, lai varētu izmantot lielāko daļu Eiropas pētniecības potenciāla.
- (5) Atklātās piekļuves politikas mērķis ir nodrošināt lasītājiem bezmaksas piekļuvi zinātniski recenzētām publikācijām un pētījumu datiem iespējami agri izplatīšanas procesā un nodrošināt zinātnisko pētījumu rezultātu izmantošanas un atkalizmantošanas iespēju. Šāda politika būtu jāievieš, ņemot vērā ar intelektuālā īpašuma tiesībām saistītus problēmjautājumus.
- (6) Politika par atklātu piekļuvi zinātniskās pētniecības rezultātiem būtu jāattiecinā uz visu pētniecību, kas saņem publiskā sektora līdzekļus. Šādai politikai vajadzētu uzlabot pētnieciskā darba veikšanas apstākļus, mazināt centienu dublēšanos un saīsinot laiku, kas patērēts, meklējot informāciju un piekļūstot tai. Tas paātrinās zinātnes progresu un atvieglos sadarbību ES un aiz tās robežām. Šī politika būs arī atbilde uz zinātnieku kopienas aicinājumiem pavērt plašāku piekļuvi zinātniskajai informācijai.

⁽¹⁾ COM(2010) 2020 galīgā redakcija, 3.3.2010., pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LV:PDF>.

⁽²⁾ COM(2010) 245 galīgā redakcija/2, 26.8.2010., pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:LV:PDF>.

⁽³⁾ COM(2010) 546 galīgā redakcija, 6.10.2010., pieejams: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf#view=fit&pagemode=none.

⁽⁴⁾ COM(2007) 56 galīgā redakcija, 14.2.2007., pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0056:LV:NOT>.

- (7) Ļaujot sabiedrības dalībniekiem sadarboties pētniecības ciklā, tiek uzlabota inovācijas rezultātu kvalitāte, svarīgums, pieņemamība un ilgtspēja, saskaņojot sabiedrības vēlmes, vajadzības, intereses un vērtības. Atklāta piekļuve ir dalībvalstu atbildīgas pētniecības un inovācijas politikas svarīgākā iezīme, jo tādējādi pētniecības rezultāti tiek padarīti visiem pieejami un tiek veicināta sabiedrības iesaistīšanās.

- (8) No plašākas piekļuves zinātniskās pētniecības rezultātiem labumu gūs arī uzņēmēji. Jo īpaši mazie un vidējie uzņēmumi uzlabos savu inovācijas spēju. Tādēļ politikai attiecībā uz piekļuvi zinātniskajai informācijai būtu jāveicina arī privātu uzņēmumu piekļuve zinātniskajai informācijai.
- (9) Internets zinātnes un pētniecības pasauli ir mainījis pašos pamatos. Piemēram, pētnieku aprindas ir izmēģinājušas jaunus veidus, kā reģistrēt, sertificēt, izplatīt un saglabāt zinātniskās publikācijas. Pētniecības un finansēšanas politikai ir jāpielāgojas šai jaunajai videi. Būtu jāiesaka dalībvalstīm pielāgot un veidot savu politiku attiecībā uz atklātu piekļuvi zinātniskajām publikācijām.
- (10) Atklāta piekļuve zinātniskās pētniecības datiem uzlabo datu kvalitāti, mazina nepieciešamību dublēt pētījumus, paātrina zinātnes progresu un palīdz apkarot zinātnisko krāpniecību. Savā galīgajā ziņojumā "Riding the wave: How Europe can gain from the rising tide of scientific data" ⁽¹⁾ 2010. gada oktobrī augsta līmeņa ekspertu grupa zinātnisko datu jautājumos uzsvera to, cik būtiski ir kopīgot un saglabāt ticamus datus, kas radīti zinātniskā procesa laikā. Tādēļ politiska rīcība saistībā ar piekļuvi datiem ir steidzama un būtu jāiesaka dalībvalstīm to īstenot.
- (11) Zinātniskās pētniecības rezultātu saglabāšana ir sabiedrības interesēs. Parasti šis uzdevums ir uzticēts bibliotēkām, jo īpaši nacionālajām bibliotēkām, kurās glabājas obligātie eksemplāri. Radīto pētniecības rezultātu apjoms strauji palielinās. Lai būtu iespējams ilglaicīgi saglabāt pētniecības rezultātus digitālā formātā, būtu jāievieš mehānismi, infrastruktūras un programmatūru risinājumi. Saglabāšanai ļoti būtisks ir ilgtspējīgs finansējums, jo digitalizēta satura pārzināšanas izmaksas joprojām ir samērā augstas. Ņemot vērā to, cik svarīgi ir pētījumu rezultātus saglabāt turpmākai lietošanai, būtu jāiesaka dalībvalstīm izstrādāt vai nostiprināt politiku šajā jomā.
- (12) Politika, kas jāizstrādā dalībvalstīm, būtu jāveido valsts vai reģionālā mērogā atkarībā no konstitucionālās situācijas un pienākumu sadalījuma pētniecības politikas veidošanā.
- (13) Stabila e-infrastruktūra kā zinātniskās informācijas sistēmas pamats uzlabos piekļuvi zinātniskajai informācijai un tās ilgtermiņa saglabāšanu. Tas varētu veicināt kopīgu pētniecību. Saskaņā ar Komisijas paziņojumu "IST infrastruktūras e-zinātnei" ⁽²⁾ e-infrastruktūra ir "vide, kurā ir iespējams viegli koplietot pētniecības resursus (aparātūru, programmatūru un saturu) un piekļūt tiem, kad vien tas nepieciešams, lai veicinātu labāku un efektīvāku pētniecību". Tādēļ būtu jāiesaka šādas infrastruktūras turpmāk pilnveidot un savstarpēji savienot Eiropas līmenī.
- (14) Virzība uz atklātu pieeju notiek visā pasaulē, ko apliecina "Pārskatītā stratēģija saistībā ar UNESCO ieguldījumu, veicinot atklātu piekļuvi zinātniskajai informācijai un pētījumiem" ⁽³⁾ un "ESAO deklarācija par publiskiem līdzekļiem finansētas pētniecības datiem" ⁽⁴⁾. Dalībvalstīm būtu jāpiedalās šajos globālajos centienos un jāklūst par paraugu, veicinot atklātu un sadarbīgu pētniecības vidi, kas balstīta uz savstarpības principu.
- (15) Ņemot vērā to, ka izdevējdarbības nozarē notiek pāreja, ieinteresētajām personām būtu jāsanāks kopā, lai iesaistītos pārejas procesā un meklētu ilgtspējīgus zinātnisko publikāciju izdošanas risinājumus.
- (16) Komisija 2011. gada 12. decembrī pieņēma tiesību aktu kopumu, kuru veido paziņojums par atklātiem datiem, priekšlikums direktīvai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 17. novembra Direktīvu 2003/98/EK par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu ⁽⁵⁾, un jaunie Komisijas noteikumi par tās rīcībā esošajiem dokumentiem. Šis tiesību aktu kopums Komisijas stratēģiju atklāto datu jomā parādīja vienotā, saskanīgā sistēmā, kurā ir ietvertas dažādas darbības, arī šis ieteikums.
- (17) Šim ieteikumam ir pievienots paziņojums, kurā Komisija formulē savu politiku un redzējumu saistībā ar atklātu piekļuvi pētniecības rezultātiem. Tajā norādītas darbības, kuras Komisija īsteno kā iestāde, nodrošinot zinātniskajai pētniecībai finansējumu no Savienības budžeta.
- (18) Līdz ar ieteikumu un tam pievienoto paziņojumu Komisija pieņem paziņojumu "Stiprāka Eiropas Pētniecības telpas partnerība izcilībai un izaugsmei", kurā tā izklāsta galvenās prioritātes Eiropas Pētniecības telpas izveides pabeigšanai, no kurām viena ir zinātnisko zināšanu optimāla aprīte, piekļuve tām un to nodošana,

⁽¹⁾ <http://cordis.europa.eu/fp7/ict/e-infrastructure/docs/hlg-sdi-report.pdf>.

⁽²⁾ COM(2009) 108 galīgā redakcija.

⁽³⁾ <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/images/GOAP/OAF2011/213342e.pdf>.

⁽⁴⁾ <http://www.oecd.org/dataoecd/9/61/38500813.pdf>.

⁽⁵⁾ OV L 345, 31.12.2003., 90. lpp.

AR ŠO IESAKA DALĪBVALSTĪM.

Atklāta piekļuve zinātniskām publikācijām

1. Noteikt skaidru politiku attiecībā uz publiskiem līdzekļiem finansētas pētniecības rezultātā radušos zinātnisko publikāciju izplatīšanu un atklātu piekļuvi tām. Šajā politikā būtu jāparedz:

- konkrēti mērķi un indikatori progresa noteikšanai,
- īstenošanas plāni, tostarp pienākumu sadale,
- saistītā finanšu plānošana.

Nodrošināt to, ka šīs politikas rezultātā:

- atklāta piekļuve publikācijām, kas izriet no publiskiem līdzekļiem finansētas pētniecības, tiktu nodrošināta pēc iespējas drīzāk, vēlams nekavējoties un katrā ziņā ne vēlāk kā sešus mēnešus pēc publicēšanas datuma (divpadsmit mēnešus sociālo un humanitāro zinātņu jomā),
- licencēšanas sistēmas veicina līdzsvarotu atklātu piekļuvi zinātniskām publikācijām, kas izriet no publiskiem līdzekļiem finansētas pētniecības, saskaņā ar piemērojamiem autortiesību likumiem un neskarot tos, un mudina pētniekus saglabāt savas autortiesības, izdevējiem piešķirot licences,
- akadēmiskās karjeras sistēma atbalsta un atalgo pētniekus, kuri piedalās savu pētījumu rezultātu kopīgošanas kultūrā, jo īpaši nodrošinot atklātu piekļuvi savām publikācijām un izstrādājot, veicinot un izmantojot jaunus, alternatīvus karjeras novērtējuma modeļus, rādītājus un indikatorus,
- tiek uzlabota pārredzamība, jo īpaši informējot sabiedrību par līgumiem starp publiskajām institūcijām vai publisko institūciju grupām un izdevējiem par zinātniskās informācijas piegādi. Tam būtu jāattiecas arī uz līgumiem par tā sauktajiem lielajiem darījumiem, proti, iespiesto un elektronisko žurnālu pakešu abonēšanu ar atlaidēm,
- maziem un vidējiem uzņēmumiem un nesaistītiem pētniekiem ir plašākā un lētākā iespējamā piekļuve publiskiem līdzekļiem finansētā pētniecībā gūto rezultātu zinātniskajām publikācijām.

2. Nodrošināt to, lai pētniecības finansēšanas institūcijas, kas atbildīgas par pētniecības publisko finansējumu, un akadēmiskās institūcijas, kas saņem publisko finansējumu, īstenotu politiku:

- nosakot institucionālo politiku saistībā ar zinātnisko publikāciju izplatīšanu un atklātu piekļuvi tām, izveidojot īstenošanas plānus šo finansēšanas institūciju līmenī,

— padarot pieejamu izplatīšanai (tostarp atklātai piekļuvei) nepieciešamo finansējumu, pieļaujot dažādus kanālus, attiecīgā gadījumā arī digitālās e-infrastruktūras, kā arī jaunas un eksperimentālas metodes zinātniskai saziņai,

— pielāgojot pētnieku darbā pieņemšanas un karjeras novērtēšanas sistēmu un novērtēšanas sistēmu dotāciju piešķiršanai pētniekiem tā, lai tiktu atalgoti tie pētnieki, kuri piedalās savu pētījumu rezultātu kopīgošanas kultūrā. Uzlabotajās sistēmās būtu jāņem vērā pētniecības rezultāti, kas darīti pieejami atklātas piekļuves režīmā, un jāatbilst, jāveicina un jāizmanto jauni, alternatīvi karjeras novērtēšanas modeļi, rādītāji un indikatori,

— sniedzot pētniekiem norādījumus par to, kā panākt atbilstību atklātas piekļuves politikai, jo īpaši pārvaldot intelektuālā īpašuma tiesības, lai nodrošinātu atklātu piekļuvi viņu publikācijām,

— risinot kopīgas sarunas ar izdevējiem, lai panāktu iespējami labākos noteikumus attiecībā uz piekļuvi publikācijām, ietverot arī to izmantošanu un atkalizmantošanu,

— nodrošinot to, ka publisko finansējumu saņēmušās pētniecības rezultāti ir viegli identificējami, izmantojot attiecīgos tehniskos līdzekļus, arī pētniecības rezultātu elektroniskajām versijām pievienotos metadatus.

Atklāta piekļuve pētniecības datiem

3. Noteikt skaidru politiku attiecībā uz publiskiem līdzekļiem finansētā pētniecībā iegūto datu izplatīšanu un atklātu piekļuvi tiem. Šajā politikā būtu jāparedz:

- konkrēti mērķi un indikatori progresa noteikšanai,
- īstenošanas plāni, tostarp pienākumu sadale,
- saistītā finanšu plānošana.

Nodrošināt to, ka šīs politikas rezultātā:

— pētniecības dati, kas iegūti publiskiem līdzekļiem finansētā pētniecībā, kļūst publiski pieejami, izmantojami un atkalizmantojami, lietojot digitālās e-infrastruktūras. Pienācīgi tiek ņemti vērā apsvērumi, kas jo īpaši saistīti ar privātumu, tirdzniecības noslēpumiem, valsts drošību, likumīgām komerciālām interesēm un intelektuālā īpašuma tiesībām. Šis pienākums neattiecas uz datiem, zinātību un/vai informāciju, neatkarīgi no to formas un būtības, kura ir bijusi kopīgā publiskā un privātā sektora partnerībā iesaistījušos privātpersonu rīcībā pirms pētniecības īstenošanas un ir identificēta kā tāda,

- datu kopas ir vienkārši identificējamas un var tikt sasaitētas ar citām datu kopām un citām publikācijām, izmantojot piemērotus mehānismus, un ir nodrošināta papildu informācija, kas vajadzīga to pienācīgai izvērtēšanai un izmantošanai,
- institūcijas, kas atbildīgas par pētniecības publiskā finansējuma pārvaldību, un publiskiem līdzekļiem finansētās akadēmiskās institūcijas palīdz īstenot valsts politiku, ieviešot mehānismus, kas padara iespējamu pētniecības datu kopīgošanu un atbildību par to,
- tiek veicinātas un/vai ieviestas augstāka līmeņa studiju programmas, kas sagatavo jauna profila profesionāļus datu apstrādes tehnoloģiju jomā.

Zinātniskās informācijas saglabāšana un atkalizmantošana

4. Nostiprināt zinātniskās informācijas saglabāšanu:

- nosakot un īstenojot politiku, tostarp pienākumu sadali, zinātniskās informācijas saglabāšanas jomā un saistīto finanšu plānošanu, lai nodrošinātu pētniecības rezultātu (sākotnējo pētniecības datu un visu pārējo rezultātu, arī publikāciju) pārzināšanu un ilgtermiņa saglabāšanu,
- nodrošinot to, ka tiek ieviesta efektīva elektroniskas zinātniskās informācijas deponēšanas sistēma, kas aptver jau sākotnēji digitālā formā sagatavotās publikācijas un, attiecīgā gadījumā, saistītās datu kopas,
- saglabājot aparatūru un programmatūru, kas vajadzīga, lai tālākā nākotnē nolasītu informāciju, vai regulāri pārnēsot informāciju uz jaunu programmatūras un aparatūras vidi,
- veicinot tādus apstākļus, lai ieinteresētajām personām varētu piedāvāt pakalpojumus ar pievienotu vērtību, kuri balstīti uz zinātniskās informācijas atkalizmantošanu.

E-infrastruktūras

5. Turpināt izstrādāt e-infrastruktūru, kas ir zinātniskās informācijas izplatīšanas sistēmas pamatā:

- atbalstot zinātnisko datu infrastruktūras zināšanu izplatīšanai, pētniecības institūcijas un finansēšanas struktūras, lai aptvertu visus datu aprites cikla posmus. Šiem posmiem būtu jāietver iegūšana, pārzināšana, metadati, izcelsme, noturīgi identifikatori, atļaujas, autentifikācija un datu integritāte. Jāizstrādā pieejas, lai nodrošinātu kopēju redzējumu un izjūtu attiecībā uz datu atrašanu dažādās disciplīnās, tādā veidā saīsinot mācību ilgumu, kas vajadzīgs darba ražīguma sasniegšanai,

- atbalstot jaunu datu ietilpīgas skaitļošanas zinātnes ekspertu, tostarp datu speciālistu, tehniķu un datu pārvaldnieku, grupu izveidi un apmācību,
- piesaistot jaunus un palielinot esošos resursus, lai nodrošinātu ekonomisku efektivitāti un ieviestu novatoriskus analīzes rīkus, vizualizācijas, lēmumu pieņemšanas atbalsta, modeļu un modelēšanas rīkus, simulācijas, jaunus algoritmus un zinātniskas programmatūras,
- valsts līmenī stiprinot infrastruktūru zinātniskās informācijas saglabāšanai un piekļuvei tai un piešķirot nepieciešamo finansējumu,
- nodrošinot infrastruktūras kvalitāti un uzticamību, arī izmantojot krātuvju sertifikācijas mehānismus,
- nodrošinot valsts un pasaules līmeņa e-infrastruktūru sadarbību.

6. Nodrošināt valstu e-infrastruktūru sinerģiju Eiropas un pasaules līmenī:

- veicinot e-infrastruktūru sadarbību, jo īpaši attiecībā uz zinātnisko datu apmaiņu, ņemot vērā pieredzi ar esošajiem projektiem, infrastruktūrām un programmatūru, kas izstrādāta Eiropas un pasaules līmenī,
- atbalstot starptautiskus sadarbības centienus, kas veicina informācijas un sakaru tehnoloģiju infrastruktūras attīstību un izmantošanu augstākās izglītības un pētniecības jomās.

Daudzu ieinteresēto personu dialogs valsts, Eiropas un starptautiskā līmenī

7. Piedalīties daudzu ieinteresēto personu valsts, Eiropas un/vai starptautiskā līmeņa dialogā par to, kā veicināt atklātu piekļuvi zinātniskajai informācijai un kā šo informāciju saglabāt. Dalībniekiem jo īpaši būtu jāaplūko:

- veidi, kā publikācijas sasaistīt ar pamatā esošajiem datiem,
- veidi, kā uzlabot piekļuvi un kontrolēt izmaksas, piemēram, risinot kopīgas sarunas ar izdevējiem,
- jauni pētniecības indikatori un bibliometriskie rādītāji, kas aptver ne tikai zinātniskās publikācijas, bet arī datu kopas un cita veida pētniecības pasākumu rezultātus un atsevišķa pētnieka veikumu,
- jaunas atbildības sistēmas un struktūras,
- atklātas piekļuves principu veicināšana un ieviešana starptautiskā līmenī, jo īpaši divpusēju, daudzpusēju un starptautisku sadarbības iniciatīvu kontekstā.

Strukturēta dalībvalstu darba koordinēšana ES līmenī un ieteikuma izpildes pēcpārbaude

8. Līdz gada beigām norīkot valsts kontaktpunktu, kura uzdevumi būs:

- koordinēt ieteikumā izklāstītos pasākumus,
- piedalīties sarunās ar Eiropas Komisiju jautājumos par piekļuvi zinātniskajai informācijai un par tās saglabāšanu, it īpaši par vienotu principu un standartu, īstenošanas pasākumu un jaunu pētniecības izplatīšanas un kopīgošanas veidu precīzāku noteikšanu Eiropas Pētniecības telpā,
- ziņot par šā ieteikuma izpildes pēcpārbaudi.

Pārskatīšana un ziņošana

9. Informēt Komisiju 18 mēnešus pēc šā ieteikuma publicēšanas *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* un pēc tam ik pēc diviem gadiem par darbībām, kas veiktas saistībā ar šā ieteikuma dažādajiem aspektiem, saskaņā ar kārtību, kura vēl jānosaka un par kuru jāvienojas. Uz šā pamata Komisija izvērtēs progresu, kas panākts visā ES, lai konstatētu, vai šajā ieteikumā izklāstīto mērķu sasniegšanai ir vajadzīgas papildu darbības.

Briselē, 2012. gada 17. jūlijā

*Komisijas vārdā –
priekšsēdētāja vietniece*
Neelie KROES